KIDATO CHA NNE

MATUMIZI YA LUGHA

Compilation of Possible Questions in Kiswahili Likely to be examined in KCSE.

A Special Analysis of Prediction Questions that may be Tested in KCSE from this Topic in Form 4.

KISWAHILI

SERIES 1

For Marking Schemes

Mr Isaboke 0746 222 000 / 0742 999 000

MWALIMU CONSULTANCY

MATUMIZI YA LUGHA

1. (a) Andika vinyume vya vitensi vilivyopigwa mistari

(i) **Alikashifiwa** kwa kazi aliyofanya

(ii) Kuimba **kulifurahisha** hadhira

(b) Changanua sentensi ifuatayo kwa njia ya matawi

(i) Abiria waliojeruhiwa sana walipelekwa hospitali haraka

(c)Eleza maana **mbilimbili** za sentensi zifuatazo ;

(i) Bibi yake amefika

(ii) Alimpigia mpira

(d) Kwa kutoa mifano, onyesha namna mbili vile kiambishi –j- hutumiwa

(e) irabu **a, i,** na **u** hutamkwa wapi kwenye ulimi?

(f) Kamilisha na kueleza maana ya methali hii

(i) Mfinyanzi -.....

(g) Andika usemi huu kwa usemi wa taarifa

"Kefule! Mtoto huyu ni kaidi kama kirongwe. Hamheshimu babake!" alisema mzee Kamau.

(h) Bainisha kishazi huru na kishazi tegemezi katika sentenzi ifuatayo

(i) Darasa lililojengwa limefunguliwa rasmi

(ii) Ainisha shamirisho katika sentensi ifuatayo;

(j) Kanusha sentensi ifuatayo kwa udogo

(i)Mbuzi wake ana manyoya mengi na harufu kali

(k) Onyesha maana **mbili** ya neno taka (ala. 2)

(l) Andika kwa umoja (ala. 2)

(i) Tumewaondoleeni matatizo yenu, yafaa mtushukuru

(m) Eleza maana ya misemo:- (ala. 2)

(i) Fuga mtu –

(ii) Kuwa na faragha -

(n) Panga nomino hizi katika ngeli mwafaka (ala 2)

(i) Kipofu- .

(ii) Uyoga- .

(o) Bainisha viwakilishi katika sentenzi kisha useme ni vya aina gain. (alama

i) Mimi nitaondoka kesho

(ii) Huyo alichaguliwa na wengi

2. (a) Tumia kiulizi kifaacho kukamilisha maswali yafuatayo:

(i) Waashi wale wanaishi kwa

(ii) Mtoto alitaka majina…

(iii) Wanitania hivyo

(b) Tambua mzizi katika neno:

Tuliwalimia :

(c) Andika sentensi **tatu** ambazo zaweza kuwa sahihisho la sentensi hii

Pale ndiko alimoingia

(d) (i) Nini maana ya yambwa (shamirisho)

(ii) Taja aina ya yambua iliyoipigiwa mstari katika sentensi ifuatayo:

Mama amempikia baba wali kwa sufuria

(e) Neno "**mlango**" lina maana ya "uwazi wa kuingilia nyumba." Tunga sentensi **mbili** kubainisha matumizi mawili ya neno hili

(f) Tunga sentensi **mbili** kuonyesha matumizi mawili tofauti ya **"ndivyo"**

(g) Chai hiyo iliwavutia watahi **(*Anza* : Watahi……..)** (al. 2)

(h) Tumia neno **"haraka"** katika sentensi kama: (al. 2)

(i) Nomino (ii) Kielezi

(i) Andika maana **mbil**i za sentensi:

(i) Nenda ukamwone mwenyewe, usiogope.

(j) Onyesha maana za '**ni**' zilizopigiwa mstari

Nihamrishe "**Tokeni darasani**"

(k) Atakapokuja atamletea mlinzi uta na upote

(l) Maneno hayo yako katika ngeli gani?

(i) Ridhaa (ii) Nanasi

(m)Andika mifano ya sauti zenye sifa zifuatazo:

(i) Kipasuo cha kaakaa laini (ii) Nazali ya ufizi

(n) Tumia neno "**ngali**" kutunga sentensi kuonyesha

(i) Kitenzi kisaidizi (ii) Kitenzi kishirikishi

(o) Tumia kirejeshi kuonyesha mazoea katika sentensi ifuatayo:

(i) Mtoto anayelia ni huyu (ii) Neno maana ya kiwakilishi?

(q) Tambulisha viwakilishi katika sentensi zifuatazo na ueleze ni vya aina gani?

1.Nani alikukasirisha?... 2. Huyu huwashinda wote

(r) Tunga sentensi **moja** itakayodhihirisha matumizi ya kielezi cha namna mfanano

3. (a) Tunga sentensi sahihi ukitumia vitenzi

(i) Kishirikishi kipungufu

(ii) Kikuu

(b) Akifisha

je, unaipenda hali ilivyo mwenzake alitaka kujua

(c) Eleza matumizi ya '**ka**' na '**hu'** katika sentensi zifuatazo.

(i) Nilienda kanisani nikamkuta, nikamwamkua, nikamwomba msamaha.

(ii) Baba hufika nyumbani usiku wa manane

(d) Yakinisha sentensi ifuatayo :

Mama hakutuchapa, hakutupa chakula wala maji

(e) Tofautisha kati ya sauti ghuna na sauti si ghuna huku ukitolea mifano miwili kwa kila aina

(f) Tunga sentensi mbili kutofautisha matumizi ya vitate hivi: Dua na tua

(g) **Andika sentensi ifuatayo katika hali ya udogo wingi**

Njia nyembamba ni hatari kwa usafiri wa gari

(h) **Changanua sentensi ifuatayo ukitumia <u>matawi</u>**

Mzee ambaye hukuza pamba amefaidika sana

(i) **Ainisha mofimu zinazojitokeza katika kitenzi hiki**

Waliochekeshwa

(j) **Andika sentensi zifuatazo kulingana na kauli ulizopewa katika mabano**

(i) Ugonjwa wa saratani hufanya watu **wafe** polepole. (kauli ya kutendesha)

(ii) Mkulima **alisuka** kamba ndefu. (Kauli ya kutendata)

(k) **Tunga sentensi moja inayojumulisha sehemu hizi, Ala, kipozi, kitondo na chagizo**

(l) Neno kijana linaweza kutumiwa kama kivumishi au nomino, tunga sentensi kudhihirisha***U**

(i) Kivumishi

(ii) Nomino

(m) **Sahihisha sentensi zifuatazo**

(i) Mtoto ambaye aliyekuwa anacheza ameanguka.

(ii) Vitabu hizi ambazo zimesahihishwa ni za wanafunzi.

(n) Tunga sentensi mbili ukitumia vielezi vya namna mfanano na viigizi.

(o) Bainisha maneno yafuatayo yapo katika ngeli gani kisha tunga sentensi mwafaka:

(i) Manukato (ii) Uwati

(p) Eleza maana ya methali ifuatayo:

"Avunjaye nazi ni lazima aafaidi tui.

4. A) **Eleza maana mbili za:**

Mwanaida alikwenda sokoni peke yake.

B) **Akifisha sentensi hizi.**

i) Hodi hapana wenyewe nini Juma alimwaka nitarudi kesho.

C) **Andika maana ya methali ifuatayo.**

Achanikaye kwenye mpini hafi na njaa.

D) **Tumia "O" rejeshi katika sentensi hii.**

Mwanafunzi ambaye hudurusu ndiye hupita mtihani.

E) **Andika sentensi ifuatayo kwa kunyambua maneno yaliyo kwenye mabano kwa usahihi.**

Dhambi za mwanadamu zilim_____ (fa) Bwana Yesu.

F) **Eleza maana ya misemo ifuatayo.**

i) Teka bakunja.

G) **Taja maana ya maneno yaliyopigwa mistari**.

Tulipogawa mkate kila mtu alipata <u>sehemu moja kwa nane</u> tu kwani tulikuwa wanane

H) **Andika upya sentensi zifuatazo kulingana na maelezo.**

i) Sikusoma kwa bidii ndiposa sikufaulu katika mtihani ule.

(Anza: Ningalisoma ……)

ii) Anakuja (andika katika wakati ujao hali timilifu)

I) **Eleza maana ya neno chungu kama lilivyotumiwa katika sentensi zifuatazo.**

i) Chungu yule ni mkubwa.

ii) Chungu kile ni kikubwa.

J) **Tunga sentensi kwa kutumia maneno yafuatayo kama vivumishi.**

i) Sote. i) Zote.

K) **Andika nomino <u>mbili</u> kutokana na kitenzi safari.**

L) **Tumia viunganishi mwafaka kuunganisha sentensi hizi ziwe sentensi moja.**

Alikimbia kwa nguvu zake zote. Alishindwa, kulikuwa na mtu mwenye mbio kumliko.

L) **Eleza maana ya matumizi ya "<u>ka</u>" katika sentensi ifuatayo**.

Aliingia ndani, akaoga, akala kisha akalala.

N) **Taja sauti mbili za ving'ong'o**

O) **Andika kinyume cha sentensi ifuatayo.**

Juma ameinjika chungu mekoni.

P) **Andika sentensi ifuatayo katika wingi wa udogo.**

Mtu/ mchoyo hamfai mwingine kwa vyovyote vile.

Q) **Kanusha sentensi hii;-**

Ukionana naye mwambie aje anione.

R) **Eleza na udhibitishe kwa mfano, matumizi <u>mawili</u> ya tu**.

S) **Changanua sentensi ifuaatayo kwa kielelezo visandu**.

Mwanafunzi aliyeleta kitabu chake amepongezwa

T) **Bainisha aina za shamirisho katika sentensi ifuatayo**

Soroveya atapima wanunuzi viwanja.

U) **Nomino zifuatazo ni za ngeli gani?**

i) Insi … ii) Soksi

5 MATUMIZI YA LUGHA

a) **Kamilisha kwa mnyambuliko sahihi**. (alama 1)

kitoto kichanga kilipo…….. kilichangamka sana (oga).

b) Majina mengi katika ngeli ya U-ZI huchukua kiambishi U katika umoja lakini viambishi tofauti katika wingi.

Andika majina matano ukionyesha viambishi hivyo tofauti katika umoja na wingi.

(alama 2 ½)

c) Tofautisha maana ya sentensi zifuatazo: (alama 2)

Chakula chote kitaharibika.

Chakula chochote kitaharibika.

d) Zifuatazo ni amri gani za konsonanti na hutamkiwa mahali gani? (alama 2)

(i) /h/

(ii) /r/

e) Sahihisha sentensi: (alama 2)

Mama mwenye alikufa amezikwa katika kaburini.

f) Ainisha sentensi ifutayo kwa mfumo wa mstari (alama 3 ½)

Ng'ombe waliovamia shamba letu wamesababisha uharibifu mkubwa.

g) Sentensi hizi ni za aina gani? alama 2)

(i) Mkulima aliyekata rufani atasaidiwa kesho.

(ii) Walimu na wazazi wanatengeneza bweni.

h) Andika sentensi zifuatazo kulingana na maagizo uliyopewa. (alama 2)

(i) Ngome ya wanajeshi ilifanyiwa ukarabati.(Andika katika hali ya mazoea).

(ii) Gali hili lapendeza. (tumia kivumishi kisisitizi).

i) Bainisha virai nomino, virai vivumishi kisisifizi katika sentensi ifuatayo:(alama 3)

Yule mwalimu mwenye ndevu amewasili ukumbini sasa hivi.

j) Kanusha sentensi ifuatayo: alama 1)

Wao wangeniazima kalamu tungemaliza kazi kwa wakati.

k) Tunga sentensi kwa kutumia 'msemo kuwa' mauza'ili kutoa maana sahihi. (alama

l) Kamilisha methali ifuatayo (alama 1)

Kuku akiacha wana……

m) Andika kinyume cha: (alama 2)

Benati yule alifanya kazi polepole.

n) Tofautisha vitate vifuatavyo kwa kuvitungia sentensi moja (alama 2)

Kucha na kuja.

o) Andika udogo na ukubwa wa neno; <u>Mwana.</u> (alama 2)

p) Andika visawe vya maneno haya: (alama 2)

(i) Mwehu-

(ii) Mahuluku-

q) Bainisha shamirisho kipozi na shamisisho kitondo katika sentensi ifuatayo (alama 2)

Onyango alimnunulia simu mpenzi wake.

r) Andika katika msemo halisi. (alama 2)

Maina alisema kwamba njiani kulikuwa kumenyesha sana ndio sababu walichelewa.

s) Eleza matumizi ya vile katika sentensi hii: (alama 1)

Vile vile seremala alitengeneza meza.

t)(i) Jumla ya ishirini huitwa…….. (alama 1)

(ii) Jumla ya miaka kumi huitwa …….. (alama 1)

u) Chea cha mtu afanyaye kazi katika maktaba huitwa……..(alama 1)

6.Matumizi ya lugha

(a) **Akifisha** kifungu kifuatacho

mimi naona ni kazi ngumu nilimjibu si kazi ngumu ni mboga tu aliniambia huku akiniangalia kwa jicho la kunirai (alama 4)

(b) **Sahihisha** sentensi zifuatazo:

(i) Kikombe ya mwalimu yetu ambacho kilichovunjika kilikuwa ndani ya kabatini. (alama 2)

(ii) Mgeni alikodisha chumba cha kulala baada ya kuburudika na muziki. (alama 1)

(c) **Eleza** maana ya sentensi hizi:

(i) Alitukimbia kabisa. (alama 1)

(ii) Alitukimbilia kabisa (alama 1)

(d) **Andika** katika usemi wa taarifa.

"Rejelea maelezo katika kitabu ili kuhakiki majibu yako." Mwalimu alimwambia mwanafunzi. (alama 2)

(e) **Tumia** nomino zifuatazo katika sentensi kama vivumishi.

(i) mlevi (alama 2)

(ii) huru (alama 2)

(f) **Onyesha** fungu nomino na fungu tenzi katika sentensi ifuatayo:

Anapenda kusoma gazeti lenye maswala ya kijamii. (alama 2)

(g) Majina yafuatayo hupatikana katika ngeli gani?

(i) Chumvi (alama 1)

(ii) Nyama (alama 1)

(h) **Onyesha** silabi inayawekwa shadda kwenye maneno haya:

(i) Karatasi (alama 1)

(ii) Samahani (alama 1)

(i) **Onyesha** chagizo na yambwa katika sentensi ifuatayo:

Mwanafunzi amesoma kitabu vizuri sana. (alama 1)

(j) **Tumia** –amba katika sentensi hii:

Ua limealo huwa limetiwa mbolea. (alama 1)

(k) **Andika** sentensi zifuatazo kulingana na maagizo:

(i) Barmasai huzungumza kilatini vizuri sana. (Tumia wakati usiodhihirika).(alama 1)

(ii) Mtoto huyu hula chakula kingi sana. (Kanusha katika hali ya ukubwa)(alama 1)

(l) **Unda** nomino kutokana na vitenzi hivi:

(i) Hakiki (alama 1)

(ii) Subiri (alama 1)

(iii) Sajili (alama 1)

(m)**Andika** sentensi ifuatayo katika wingi hali ya kukubali

Mgonjwa hasemi hajanywa dawa. (alama 2)

(n) **Tambua** aina za maneno katika sentensi ifuatayo:

Walicheka sana walipoambiwa hadithi hiyo. (alama 2)

(o) **Tunga** sentensi ukitumia semi zifuatazo:

(i) Kula uhondo (alama 2)

(ii) Regea parafujo za mwili (alama 2)

(p) Tumia neno "mpaka" katika sentensi kueleza dhana ya:

(i) Wakati (alama 1)

(ii) Mahali (alama 1)

(iii) Kiwango (alama1)

(q) Tunga sentensi ukitumia kivumishi cha pekee 'o-ote' katika ngeli ya u-u (alama 1)

7. MATUMIZI YA LUGHA

a) **Unda nomino kutokana na utenzi.** (alama 1)

i) Chelewa

ii) Andika

b) **Neno 'huyu' limetumikaje (kumaanisha nini katika sentensi hizi)** alama 2)

(i) Huyu amekuja kwangu

(ii) Mgeni huyu amekuja kwangu

c) **Tambua aina ya vishazi katika sentensi ifuatayo.** (alama 1)

Wanafunzi wanasoma darasani

d) **Tunga sentensi ukitumia kielezi cha**

(i) namna/jinsi. (alama 1)

(ii) Idadi. (alama 1)

e) **Yakinisha sentensi ifuatayo.** (alama 1)

Usipomsamehe nduguyo hutasamehewa.

f) **Kanusha sentensui ifuatayo.** (alama 1)

Mlevi alitembea kiholela halafu akaanguka chini pa!

g) **Tunga sentensi tatu zitakazoonyesha matumizi haya matatu ya 'ki'.**(alama 3)

i) Kwonyesha wakati wa masharti
ii) Kiambishi cha ngeli
iii) Kuonyesha mahali

h) **Andika katika usemi wa taarifa.** **(**Alama 3)

"Karibu Bakari, tafadhali kaa', Juma akasema.
" Asante, Je, habari za nyumbani?" Bakari aliuliza

i) **Taja vielezi vinavyopatikana katika sentensi hizi; kisha eleza ni vielezi vya aina gani.**

i) Alilala jioni. (alama 1)
ii) Mchezaji huyu ni hodari sana. (alama 1)

j) **Tumia kielelezo cha jedwali kuchanganua sentensi.** (alama 3)

Kandanda inapendwa na watu wengi sana.

k) **Andika udogo wa sentensi zifuatazo**

i) Sahani zetu ni nzuri kuliko zao. (alama 2)
ii) Njia hii inaelekea kule mlimani. (alama 2)

l) **Akifisha sentensi ifuatayo.** (alama 2)

nilimkuta mkuu wa wilaya ya fahari akisoma kitabu kiitwacho utubora mkulima.

m) **Tunga sentensi ukionyesha matumizi ya vitenzi vifuatavyo katika jinsi ya kufanyiwa.** (alama 3)

i) -ja
ii) -cha
iii) -Nywa

n) **Andika methali zinazowakilisha maadili yafuatayo.** (alama 4)

(i) Mvi ni dalili ya busara
(ii) Kushika hatamu huleta adha nyingi.

o) **Andika kinyume cha;** (alama 1)

walizama walipokuwa wakikusanya mchanga

p) **Eleza maana ya misemo ifuatayo.** (alama 4)

i) Msumari wa moto juu ya kidonda
ii) Giza la ukata

q) **Sahihisha sentensi ifuatayo kwa njia tatu tofauti.** (alama 3)

Hapo ndimo alikofia

8.MATUMIZI YA LUGHA: (ALAMA 40)

(a) **Ziandike** sentensi zifuatazo ukitumia kiwakilishi cha pekee o-ote. (alama 2)

(i) Ufunguo wowote ufunguao ni wetu.

(ii) Ngozi zozote zirarukazo ni za kifaru.

(b) Taja sauti zozote nne zinazotamkiwa katika ufizi. (alama 2)

(c) **Andika** sentensi inayoonyesha 'ki' ya masharti. (alama 1)

(d) **Onyesha** viambishi awali na tamati katika kitenzi: Alimkemea. (alama 1)

(e) **Bainisha** matumizi ya 'ni' katika sentensi zifuatazo. (alama 2)

(i) Ondokeni.

(ii) Kiptoo ni mwizi sugu

(f) **Eleza** maana nne zinazojitokeza katika sentensi hii. (alama 2)

(i) Alimpigia simu

(g) **Changanua** sentensi ifuatayo kwa kutumia matawi. (alama 3)

(i) Vile vingali vikitengenezwa

(h) **Akifisha** sentensi ifuatayo. (alama 3)

(i) puka chaka hata wewe siamini.

(i) **Eleza** tofauti kati ya sentensi hizi mbili. (alama 2)

(i) Ungesoma kwa bidii ungepasi mtihani.

(ii) Ungalisoma kwa bidii ungalipasi mtihani.

(j) **Andika** sentensi moja kwa kutumia 'licha ya'. (alama 2)

(k) Andika ukubwa na udogo wa neno rununu. (alama 1)

(i) Ukubwa ……

(ii) Udogo ……

(l) **Andika** sentensi zifuatazo kwa wingi. (alama 3)

(i) Domo limepinduliwa.

(ii) Kiwiko kimejigonga ukutani.

(iii) Ukimwi umeangamiza wengi duniani.

(m) **Unda** vivumishi kutokana na maneno yafuatayo. (alama 2)

(i) Imani

(ii) Ubora

(n) **Nyambua** vitenzi vifuatavyo katika hali ya kutendesha. (alama 2)

(i) – nya ……

(ii)

- cha ……

(o) **Taja** maana mbili ya neno 'mjomba'. (alama 2)

(p) **Andika** sentensi ifuatayo katika usemi wa taarifa. (alama 2)

"Ala! Huna heshima wewe mtoto!"

Mama alimkaripia bintiye

(q) **Kamilisha** methali zifuatazo. (alama 2)

(i) Ukuni juu ya uchaga .....

(ii) Simbiko haisimbuki ila .....

(r) **Eleza** maana ya misemo ifuatayo. (alama 3)

(i) Msumari wa moto juu ya kidonda.

(ii) Pasulia mbarika.

(iii) Giza la ukata.

(s) **Onyesha** kirai nomino, kirai kivumishi na kirai kielezi katika sentensi. (alama 3)

(i) Bawabu mzuri huandika ripoti ndefu mara kwa mara.

9. MATUMIZI YA LUGHA

a) Akifisha

Sikukuu ya madaraka nilikwenda eldama ravine kumwona yohana naye akasema atakuja kuniona pamoja na mkewe mariamu siku ya jumapili. Alama 3

b) **Andika katika usemi wa taarifa**

"Hivi vibanda vinatumiwa kulanguzia dawa za kulevya'', mkuu wa polisi alilalamika. Alama 2

c) **Tunga sentensi ukitumia nomino zifuatazo pamoja na kivumishi – ingine Alama 2**

i) dau

ii) Urembo

d) **Tumia mchoro wa matawi kuichanganua sentensi ifuatayo.**

Mwanafunzi mzuri ametunukiwa zawadi. (alama 3)

e) **Tumia <u>amba</u> katika sentensi hii.** Alama 1

Ua limealo huwa limetiwa mbolea.

f) Unda nomino kutokana na vitenzi hivi. Alama 2

i) fisidi

ii) dhihaki

g) **Pigia mstari vielezi katika sentensi hizi kisha utambue ni vya aina gani.**
Alama 4

i) Wezi walipigwa barabara

ii) Wezi walipigwa kwa bunduki

(h) **Tunga sentensi tatu tofauti zinazodhihirisha matumizi ya <u>Ka</u>.** (Alama 3)

i) Kanusha

Angelijua hasira yangu, angelifuata amri zangu. Alama 2

(j) **Tunga sentensi kwa kila mojawapo ya miundo hii.** Alama 2

i) Kishazi huru

ii) Kishazi tegemezi

k) **Sahihisha** Alama 2

i) Alikuja kunipea pesa zangu

ii) Umemwona mwenye ameenda sokoni

(l) **Tunga sentensi kutofautisha jozi hizi kimaana.** Alama 2

i) Kua

ii) Kuwa

m) **Sentensi sahili ni sentensi ya aina gani? Tunga sentensi kudhibitisha maana.** Alama 2

Maelezo .....

Sentensi

n) Andika kitenzi hiki katika kauli ya kutendeka Alama 1

La

o) **Tunga sentensi ukitumia misemo hii** Alama 2

(i) Fanya kikaka

(ii) Jia kikuku

p) **Tumia kiunganishi hiki katika sentensi.** Alama 1

Japo

q. **Andika udogo na ukubwa wa nomino - <u>ng'ombe</u>** Alama 2

r. **Andika visawe vya.** Alama 2

Masaibu

i) Kiwewe

s) **Tunga sentensi moja ukitumia kihusishi cha - a** Alama 1

t) **Kamilisha methali** Alama 1

Mti mkuu ukigwa

10.MATUMIZI YA LUGHA (ALAMA 40)

a) **Akifisha sentensi ifuatayo**

je utakuja kwetu siku ya alhamisi. (alama 2)

b) **Onyesha kundi Nomino (KN) na kundi Tenzi (KT) katika sentensi zifuatazo**(alama 4)

(i) Filamu hiyo nzuri ilivutia

ii) Mtoto ataimba vizuri

c) **Andika sentensi zifuatazo ukizingatia maagizo uliyopewa katika mabano:- (**alama 2)

Magari yote yalitiwa vidhibiti mwendo (mazoea)

(ii) Alichora akatuzwa (ngali ya masharti)

d) **Tofautisha sentensi zifuatazo kimaana kwa kuongozwa na vivumishi vilivyopigiwa mistari:** (alama 2)

(i) Mtoto <u>mwenyewe</u> ndiye huyu

(ii) <u>Mwenye</u> mtoto ndiye huyu.

(e) **Bainisha viambishi awali na tamati katika sentensi ifuatayo** (alama 2)

Walipigiana

(f) **Tunga sentensi kwa kutumia viunganishi vifuatavyo:-** (alama 4)

Jinsi

ii)Sembuse

Kwa kuzingatia upatanishi wa Kisarufi ufaao, tunga sentensi sahihi ukitumia nomino zifuatazao. (alama 4)

Ulezi

Mate

h) **Andika sentensi hizi tena bila kutumia kirejeshi "amba''**

(i) Mtahiniwa ambaye husoma kwa bidii ndiye ambaye hufaulu mtihani wake Vizuri (alama 2)

(ii) Mtahiniwa ambaye amefaulu vizuri mtihani wake hujiunga na chuo kikuu(alama 2)

(i) Tambua aina za vielezi vilivyotumika katika sentensi zifuatazo.

(i) Nilipomdai pesa zangu alinijibu kimzahazaha (alama 1)

(ii) Wanafunzi wanacheza uwanjani (alama 1)

j) **Ichanganue sentensi hii kwa njia ya vitawi**

Mama alimpikia mtoto uji kwa sufuria. (alama 4)

k) **Kwa kutumia maneno machache, eleza tofauti iliyoko katika sentensi zifuatazo.**

Alichekelewa alipofika
Alichekesha alipofika
Alichekelea alipofika (alama 3)

l) Geuza usemi huu uwe wa taarifa:

" Sikubaliani nawe unaposema mambo haya ni ya kweli". Msemaji mmoja akamwambia mwingine.
(alama 2)

m) **Tunga sentensi <u>tatu</u> kulingana na maagizo haya:**

(i) Sentensi sahili (alama 1)
(ii) Sentensi ambatano (alama 1)
(iii) Sentensi ya changamano (alama 1)

n) **Tambua aina za vishazi vilivyotumika katika sentensi hizi zifuatazo**

Juma aliyecheza vizuri alituzwa vyema (alama 2)

<u>11. MATUMIZI YA LUGHA</u>

Konsonanti hizi zinatamkiwa wapi? (alama 3)

n ……
k ……
p ……

Tambulisha aina za vielezi vya namna katika sentensi zifuatazo
(alama 2)

Nyanya hutembea kwa mkongojo
Mwalimu alimkemea kijeshi

Eleza matumizi ya kiambishi 'ji' katika sentensi zifuatazo

Mtoto amej<u>ji</u>kata kidole.
Yeye ni mchoraji.

Ainisha sentensi ifuatayo kwa kutumia jedwali.
(alama 5)

Wao watarudi mapema lakini mimi nitabaki.

Kanusha sentensi ifuatayo (alama 2)

Huyu ndiye nimtakaye

Bainisha virai na utaje ni vya aina gani
(alama 3)
Atapona baada ya juma moja.
Alimnyemelea kwa woga
Andika sentensi zifuatazo katika hali ya udogo.
(alama 2)
Chungu changu kimevunjika.
Ng'ombe wangu ana ndama mkubwa.
Andika katika kauli ya kutendeshea. (alama 1)
Kwa nini unamfanya mtoto wake kulia?
Ainisha mofimu za sentensi ifuatayo.
(alama 3)
Alimlia
Badilisha maneno yaliyopigiwa mstari yawe katika hali iliyopigiwa mstari.
(alama 2)
Alimtia <u>hasira</u> alipotoa uamuzi huo. (kitenzi)
Kazi hii imefanywa kwa ustadi. (kielezi)
Andika katika usemi wa taarifa.
(alama 2)
"Sisi tunapenda mchezo wa soka," Otieno alisema
Bainisha yambwa kitondo na yambwa kipozi katika sentensi zifuatazo.
(alama 2)
Rama aliwapikia wageni wake chakula kitamu.
Akifisha. (alama 2)
Riwaya ya siku njema imesomwa na wengi.
Andika katika ukubwa. (alama 1)
Nguo zake zimeloa maji.
Akifisha sentensi ifuatayo kwa njia tatu kuleta maana tatu tofauti.
(alama 3)
Mashaka akasema amempata.

Tumia 'A' unganifu katika sentens kudhihirisha matumizi ya:
(alama 2)
Kivumishi
Kiwakilishi

Andika katika wingi (alama 1)

Baka lililoko kipajini linatisha.

Ni hisia zipi zinazodhihirika katika matumizi haya ya vihusishi?

Maskini! Alianguka mtihani wa kitaifa.

Mashala! Mtoto huyu ameuubwa akaumbika.

12. **MATUMIZI YA LUGHA.**

a) **Onyesha kitenzi kikuu na kisaidizi katika sentensi hii.**

Nimewahi kumkumbusha makosa yake. (al 2)

b) Umepewa aina tofauti za nomino. Tunga sentensi idhihirishayo kila aina ya nomino; (al 3)

Nomino ya wingi

Nomino ya kitenzi jina

Nomino ya kipekee

c) **Tunga sentensi kutofautisha maneno haya.** (al 2)

(i) Dhamini

(ii) Thamini

d) **Tunga sentensi kuonyesha matumzi ya viakifishi hivi.**

(i) Alama hisi (al 1)

(ii) Parandesi (Al 1)

(iii) Alama za mtajo / usemi (Al 1)

e) Andika konsonanti mbili zinazotamkiwa kwenye ufizi. (al 2)

f) Eleza maana ya msemo huu.

Maisha ya kitwea (al 2)

g) Geuza vitenzi vifuatavyo viwe katika kauli ya kutendeana, kisha uvitungie sentensi.

(i) Ja (al 2)

Pa. (al 2)

h) Eleza maana mbili ya “La” (Al 2)

(i) Unda vitenzi viwili kutokana na kila moja ya majina

Mtukufu (Al 1)

Mchumba (Al 1)

j) Tumia – ndi- pamoja na viashiria vya ngeli kujaza pengo (Al 2)

(i) Wewe ninayekufuta.

(ii) Nyingi mnaoongoza.

k) Andika kinyume cha;

(i) Tandaza zulia kubwa (Al 1)

(ii) Mtweke mchukuzi mzigo huu. (Al 1)

l) Vitaje vipashio vitatu muhimu vya lugha. (Al 3)

m) Andika kwa msemo wa taarifa (Al 3)

"Lo! Umeweza kuubeba mzigo huu pekeyo?"

Mama alishangaa.

n) Tumia "O" rejeshi katika sentensi zifuatazo (al 2)

(i) Mikeka ambayo hufumwa Turkana ni madhubuti.

Uchunguzi ambao wangojewa umewadia.

o) Eleza matumizi ya "KU" katika sentensi hii.

Kucheza huku hakufai (AL 2)

p) Tofautisha nyakati (Al 2)

(i) Akimbia

(ii) Anakimbia

q) Onyesha kishazi huru na tegemezi katika sentensi hii (Al 2)

Anamolala mna viroboto wengi.

13.MATUMIZI YA LUGHA

(a) Andika kwa kinyume:

(i) Nje kulikuwa kweupe. (alama 1)

(ii) Mzizimo (alama 1)

(b) <u>Eleza matumizi ya "po" katika sentensi hizi.</u>

(i) Mjomba aliniuliza "Je, sikukuambia kuwa akomeleapo mwenyeji nawe mgeni koma papo? (alama 2)

(ii) <u>Eleza matumizi ya "kwa" katika sentensi hii:</u>

Mwanariadha alijikaza kisabuni tulipomshangilia <u>kwa</u> nguvu. (alama 1)

(c) <u>Akifisha sentensi zifuatazo:</u>

(i) lahaula sijui kama kazi hii itamalizika (alama 2)

(ii) siku ya jumapili mwezi wa aprili mwaka huu tutaenda mombasa (alama 1)

(d) Eleza maana ya misemo hii :

(i) Kulia ngoa. (alama 2)

(ii) Kuwa mjango. (alama 3)

(e) Kamilisha methali hii:

(i) Atupaye tope _____(alama 4)

(ii) Cha mkufuu mwanafuu ha, na akila hu, _____(alama 5)

(f) Tumia kivumishi kwenye vifungo kukamilisha sentensi:

(i) Tuleteeni ng'ombe yeyote _____ (-dogo) (alama 1)

(ii) Ngoma _____, ndiyo iliyotakikana. (-le) (alama 1)

(g) Andika sentensi zifuatazo upya kulingana na maagizo uliyopewa:

(i) Mti wa zambarau ni rahisi kukatwa ikiwa unatumia msumeno. (Anza: "Ni rahisi …) (alama 2)

(ii) "Kuna chai?" Mtoto aliuliza. Maliza na …. Chai) (alama 2)

(iii) Tabasamu yake ilipotea haraka alipoambiwa kuwa alipatikana na hatia ya kuwa mlevi na kukosa adabu. (Anza Aliishiwa na ….) (alama 2)

(h) Geuza sentensi zifuatazo katika hali ya mazoea:

(i) Mtoto unavyomlea ndivyo anavyokuwa. (alama 2)

(ii) Matunda yanayoiva ndiyo yanayotundwa. (alama 2)

(i) (a) Mke wa mwanao utamwitaje? (alama 1)

(b) Yohana na Selemani ni ndugu, pia wataitanaje? (alama 1)

(c) Msichana ambaye hajavunja ungo huitwaje? (alama 1)

(j) Eleza muundo/mpangilio wa sentensi hii:

Amenikasirisha (alama 3)

(k) Tumia maneno haya katika sentensi.

(a) Hapiki hapakui. (alama 2)

(b) Hana kazi hana bazi.

(l) Tumia amba katika sentensi hii.

Mtoto anayelia amepigwa na mwizi vibaya sana. (alama 1)

14.

(a)Akifisha kifungu kifuatacho

"Baba Wafua, ona barua iliyotoka kwa mwanao. Hata hati haisomeki" "Lo" baba watoto akamaka. Hii barua kweli imetoka kwa mwanangu Wafua. "Waniuliza mimi?" mama akamjibu "Tazama maandishi na anwani basi. Shule ya Msingi ya Burungani S.L.P 128

Vuga" (alama 5)

(b) (i) Andika sentensi ifutayo kwa wingi

Uwanja mwingineo umechimbuliwa kuongezea ule wazamani (alama 1)

(ii) Unda jina kutokana na kivumishi hiki

Refu (alama 1)

(iii) Tunga sentensi moj a ukitumia-ki-yamsahrti (alama 1)

(c)(i) Tunga sentensi tano kuonyesha matumizi matano tofautiyaneno , KWA (alama5)

(ii) Tumiaviunganishivifuatavyokatika sentensi

I) Mighairi ya

II) Maadam (alama 2)

(d) Sentensi ifuatavyo ina maanambilitofauti. Zieleze

Huyu amekuja kutuliza (alama 2)

(e)Tofautisha maana

(i) Ningekuwa na uwezo ningesafiri kwenda ng'ambo

(ii) Ningalikuwanauwezoningalisarikikwendang'ambo (alama2)

(f) Ainisha sehemu zote sarufi katika sentensi ifuatayo

Ninaondoka

(g) Unda jina moja kutokana na majina yoyote mawiliyaKiswahilisanifti (alamal)

15.

(a) SahiWshamakosayaliyomokatika sentensi hizi mbili zifuatazo

(i) Bei za vitu zimepanda juu sana siku hizi

(ii) Weka mizigo kwa gari (alama2)

(b) Elezamaanaya sentensi hizi

(i) mikono yao imeshikana

(ii) mikono yao imeshikamana (alama2)

(c)Andika sentensi zifuatazo ukitumia kinyume cha neon lililoandikwa kwa herufi za mlazo;

(i) Usijaribu *kupaaza* sauti unapoimba (alamal)

(ii) Huyu ni mtu *mwenye busara* (alamal)

(iii) Binadamu hawezi *kumuumbua* mwenzake (alama 1)

(d) Akifisha kifungu kifioatacho:

Bwana mwenyekiti mgeni wetu wa leo wazazi waalimu wote hata wanafunzi leo ni siku muhimu je mngependa niwafahamishe msaada tuliopokea kutoka kwa wizara ya elimu

(alama 4)

(e)Tunasema: <u>Mtoto huyu mzuri anapendeza</u>

Ukitumia majina yafuatayo kamilisha sentensi ukifuata mfano ulio hapo juu

(i) Ngome (alamal)

(ii) Mitume (alamal)

(iii) Heshima

(iv) Ng'ombe (alamal)

(v) Vilema (alamal)

(h) Kutokana na vitenzi tunaweza kuunda maj ina, na pia kutokana na maj ina tunaweza kuunda vitenzi. Mfano:

<u>Jina</u>	<u>Kiteado</u>
Mwuzaji	uza
Muzo	uza Wimbo imba

Sasa kamilisha:

<u>Jina</u>	<u>Kitendo</u>
(i) Mnada	_____
(n) Kikomo	_____
(iii) _____	ruhusu
(iv) _____	ashiki

(v) _____ husudu (alama5)

(i) Andika katika msemo halisi

Mvulana, alimwambia baba yake kuwa alitaka kwenda sokoni (alama 2)

(n) Andika katika msemo wataarifa

Nitakuwa nikija hapa kila siku kukuona",Kamau alimwambia shangazi yake ' Eleza matumizi ya ' Po' katika sentensi hii Nilipofika nilirnwona pale alipokuwa amesimama

(alama 2)

(k) Mtu akicheza mchezo mahali fulani tunaweza kusema alicheza hapo ukifuata mfano huu, tumia vitenzi vilivyoko l^tika mabano lojkamilisha:

(i) Ali _____ hapo (la)

(ii) Ali _____ hapo (fa)

(iii) Ali _____ hapo (oa

16.

Jibu maswali yafutayo kulingana na maagizo

(a) ***Andika katika msemo wa taarifa***

Mzazi 'lieshonatokaufikenyumba Mtoto:

"Nitajaribu, lakini mwalimu alisema tutafanya mtihani jioni

(alama4)

(b) ***Badiisha katika udogo kisha uukanushe udogo huo***

(i) Guu lake limepona baada ya kuumwa na jibwa la jijini (alama2)

(ii) Nyumba yenyewe ilijengwa bondeni karibu na mto (alama2)

(c) ***Andika katika kauli ya kutendesha***

(i) Nataka upike chakula hiki vizuri (alamal)

(ii) Toa ushuru forodhani (alamal)

(d) ***Sahihisha bila kubadilisha maana* ;**

(i) Usikuje hapa kwetu kwani sitakuwamo (alamal)

(ii) Basi la shule limeharibika moshi nyingi inatokea dirishani na maji inatiririka ovyo

(alamal) (e) *Eila kubadilisha maana andika sentensi zifuatazo ukitumia kirejeleo cha ngeli kifaacho*

(i) Nyumba alishinda farasi kukimbia (alamal)

(ii) Milango yote yajifunga ovyo nenda ukafunge (alamal)

(iii) Hamisiamekatanyasivizuri (alamal)

(iv) Jiwe lile liliangukia matunda (alamal)

(f) *Eleza matumizi manne tofautiya* - na - (alama 4)

(g) *Eleza maana mbili mbili zinazotakana na sentensi zifuatazo*

(i) Mtoto alitimua mbio, kuona nyoka (alama 2)

(ii) Juma alifagia chakula (alamal)

(iii) sisikii vizuri (alama2)

(h) *Tunga sentensi ya neno moja ambayo ina visehemu vifuatavyo vya sarufi*

-kiima,

-Wakati

-kirejeleo

- Kiwakilishi kitendwa

-Kitenzi (alama 5)

(i) *Bila kunyambua andika maneno mawili ambayo yanatokana na shina moja na neno:* Imani

17.

1. (a) *Akifisha kifungu hiki:*

nilipomwendea aliniangalia kisha akaniambia siamini kuwa ni wewe uliyeandika barua (alama3)

(b) *Onyesha viunganishi vingine badala ya vile vilivyotumiwa katika sentensi hizi:*

Watu wanne walipeperushwajuu kwajuu na upepo mkali (alama 4)

(c) *Tumia viunganishi vingine badataya vile vilivyotumiwa katika sentensi hizi:*

(i) Anayetafuta hachoki hata akichoka keshapata (alama 1)

(ii) Ngojeeni hadi washiriki wote wafike (alama 1)

(d) *Tumia kiulizio –pi-kukamilisha:*

(i) Nimitume..... ..... aliowataja? (alama 1)

(ii) Ni kiziwi ..... aliyemwona akipita? (alama 1)

(e) *Tunatumia viashiria vya kuthibitisha kwa mfano:-*

Kitabu kiki hiki

Sasa kamilisha:

Ni mbwa ..... aliyekula chakula cha mtoto (alama 1)

(f) *Andika upya sentensi ifutayo ukitumia kirejeshi (kihusiano cha ngeli cha mwisho*

Mwanafunzi anayefanikiwa maishani ni yule anayesoma kwa bidii na pia anayetii

wakuu wake. (alama 2)

(g) Jaza viambishi vifaavyo katika sentensi zifuatazo:

(i) Ukuta.....enyewe uria hyiifa nyingi lakini fundi....ote anaweza kuukarabati (alama2)

(ii) Maji yalizoa changarawe....ote na vitu....ingine....o ufuoni mwa bahari

18.

A. (a) *Jaza kiambishi kifaacho:*

Ume_____ona kalamu nyekundu zili____potea? (alama 2)

(b) *Andika kwa umoja:*

Tumewaondoleeni matatizo yenu yafaa mtushukuru (alama 2)

(c)Nyambua vitenzi vifiiavyo ili kupata majina (nomino) mawili tofauti:

(i) Kumbuka.....

(ii) Shona.....

(m) Cheka.....

(d) *Ondoa - amba-bila kubadilisha maana:*

(i) Kuimba ambako kulisifika siku nyingi sasa kunatia shaka (alama 1)

(ii) Mibuni ambayo hupandwa wakati wa mvua hustawi (alama 1)

(e)Sahihisha:

Siku hizi mahitaji imezidi na pesa haitoshi (alama 1)

(f) Akifisha:

Sijaona kitabu kizuri kama hiki utaniazima siku ngapi Bashiri alimwuliza Sijaona (alama4)

(g) *Eleza maana mbili za sentenzi:*

Jua nisemalo ni muhimu kwetu (alama2)

(h) Kiambishi-U-hutambulisha majinayangeliyaU (umoja), Hatahivyobaadhiya majina haya huchukua viambishi tofauti katika wingi. Orodhesha maj ina matano kama hayo, kisha . uonyeshe viambishi hivyo tofauti vya ngeli (katika umoja na wingi) (alama 5)

For Marking Schemes/Answers

Contact Mr Isaboke

0746-222-000

OR

0742-999-000

FOR THE FOLLOWING;

- ✓ONLINE TUITION
- ✓REVISION NOTES
- ✓SCHEMES OF WORK
- ✓SETBOOKS VIDEOS
- ✓TERMLY EXAMS
- ✓QUICK REVISION KITS
- ✓KCSE TOPICALS
- ✓KCSE PREMOCKS
- ✓TOP SCHOOLS PREMOCKS
- ✓JOINT PREMOCKS
- ✓KCSE MOCKS
- ✓TOP SCHOOLS MOCKS
- ✓JOINT MOCKS
- ✓KCSE POSTMOCKS
- ✓TOP SCHOOLS PREDICTIONS
- ✓KCSE PREDICTIONS
- ✓KCSE REVEALED SETS

CALL/TEXT/WHATSAPP

0746 222 000 / 0742 999 000

mwalimuconsultancy@gmail.com

This is a Copyright Property of Mwalimu Consultancy Ltd.

POWERED BY MR ISABOKE